

მკითხველის ორი პოზიცია საზრისის კონსტრუირების პროცესში ტრანზაქციის
თეორიის მიხედვით

ნანა მურადაშვილი

*სამაგისტრო ნაშრომი წარდგენილია ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიზნესის,
ტექნოლოგიისა და განათლების ფაკულტეტზე განათლების მაგისტრის აკადემიური
ხარისხის მინიჭების მოთხოვნების შესაბამისად*

დაწყებითი საფეხურის მასწავლებლის მომზადება (I-VI კლასები)

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: თამარ ტალიაშვილი

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

თბილისი, 2026

განაცხადი

„როგორც წარდგენილი სამაგისტრო ნაშრომის ავტორი, ვაცხადებ, რომ ნაშრომი წარმოადგენს ჩემს ორიგინალურ ნამუშევარს და არ შეიცავს სხვა ავტორების მიერ აქამდე გამოქვეყნებულ, გამოსაქვეყნებლად მიღებულ ან დასაცავად წარდგენილ მასალებს, რომლებიც ნაშრომში არ არის მოხსენიებული ან ციტირებული სათანადო წესების შესაბამისად.“

ნანა მურადაშვილი

24.06.2026

მადლობა

წინამდებარე ნაშრომის მომზადების პროცესში გაწეული მხარდაჭერისა და დახმარებისთვის, მსურს, მადლიერება გამოვხატო ყველა იმ პირის მიმართ, რომელთა ჩართულობამაც მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი კვლევის მიზნების მიღწევასა და დასახული ამოცანების სისრულეში მოყვანას.

განსაკუთრებულ მადლობას ვუხდით საჯარო სკოლის ადმინისტრაციას, დირექტორსა და ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებელს, რომელმაც დიდი ინტერესი გამოიჩინა კვლევის პროცესში ინტერვენციების დაგეგმვისა და დიზაინის მოდელირების ეტაპზე გაწეული აქტიური თანამშრომლობისთვის.

მადლობას ვუხდით ამავე სკოლის მეექვსე კლასის მოსწავლეებს სასწავლო პროცესში ენთუზიაზმითა და ინტერესით ჩართულობისათვის.

გულწრფელ მადლობას ვუხდით ჩემს სამეცნიერო ხელმძღვანელს, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის განათლების სკოლის პროფესორს, თამარ ტალიაშვილს. მადლიერი ვარ მისი პროფესიული მხარდაჭერისთვის: საჭირო ინფორმაციისა და თეორიული მასალების ოპერატიული მოწოდებისთვის, ასევე ჩემი კვლევითი უნარების განვითარების მიზნით სხვადასხვა ტრენინგსა თუ სამუშაო პროცესში ჩართვის შესაძლებლობისათვის. მისმა რჩევებმა და გამოცდილებამ მნიშვნელოვნად განსაზღვრა ნაშრომის მეცნიერული ხარისხი.

აბსტრაქტი

თანამედროვე საგანმანათლებლო პრაქტიკაში არსებული ტენდენცია ხელოვნური ინტელექტის ინტეგრაციის ფონზე კითხვის სწავლების ახლებურად გააზრების საკითხს აყენებს.

სამაგისტრო ნაშრომი ეძღვნება ლუიზ როზენბლატის ტრანზაქციის თეორიის საფუძველზე მკითხველის ეფერენტული და ესთეტიკური პოზიციების კვლევას და ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტების როლის განსაზღვრას ტექსტის საზრისის კონსტრუირების პროცესში. კვლევის მიზანია ეფერენტულ-ესთეტიკური ჰიბრიდული მოდელის დახვეწა ისე, რომ ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებამ ხელი შეუწყოს არა მხოლოდ ინფორმაციის მიღებას, არამედ ტექსტის სიღრმისეულ გააზრებასა და პიროვნული მნიშვნელობების კონსტრუირებას.

კვლევის მიზანს წარმოადგენდა ტრანზაქციის თეორიაზე დაფუძნებული ეფერენტულ-ესთეტიკური მოდელის ტრანსფორმაცია ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტების ინტეგრირების გზით და იმის დადგენა, თუ როგორ აისახება აღნიშნული მიდგომა მოსწავლეთა მიერ ტექსტის საზრისის კონსტრუირების პროცესზე.

კვლევის თეორიულ საფუძველს წარმოადგენს ტრანზაქციის თეორია, სქემის თეორია და ორმაგი კოდირების თეორია. კვლევა განხორციელდა დიზაინზე დაფუძნებული კვლევის (Design-Based Research) მეთოდოლოგიით და აერთიანებდა როგორც თვისებრივ, ისე რაოდენობრივ მონაცემებს. მონაცემთა შეგროვების ინსტრუმენტებად გამოყენებულ იქნა მასწავლებელთან ინტერვიუ, საგაკვეთილო დაკვირვება, პრე-ტესტი, პოსტ-ტესტი და ინტერვენციების შედეგების ანალიზი. კვლევა ჩატარდა საჯარო სკოლის მე-6 კლასში და მოიცავდა სამ ინტერვენციას, რომლებიც ეფუძნებოდა Google Gemini-ის, MindMap AI-ისა და NotebookLM-ის სასწავლო პროცესში ინტეგრირებას.

კვლევის შედეგებმა აჩვენა, რომ მოსწავლეები საწყის ეტაპზე ძირითადად ეფერენტულ პოზიციას იკავებდნენ, ხოლო ესთეტიკური ჩართულობის ხარისხი შედარებით დაბალი იყო. ინტერვენციების დასრულების შემდეგ დაფიქსირდა პოზიტიური დინამიკა ტექსტის გაგება-გააზრების ყველა დონეზე. ეფერენტულ დონეზე მაჩვენებელი 77%-დან 89%-მდე გაიზარდა, ანალიტიკურ-დასკვნით დონეზე 46.1%-დან 58%-მდე, ხოლო ესთეტიკურ დონეზე 56.1%-დან 63%-მდე. შედეგებმა ცხადყო, რომ ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტები ხელს უწყობს კოგნიტური სქემების გააქტიურებას, ვერბალური და ვიზუალური ინფორმაციის ინტეგრირებას, ტექსტთან დიალოგური ურთიერთობის ჩამოყალიბებასა და საზრისის უფრო ღრმა კონსტრუირებას.

კვლევის თეორიული მნიშვნელობა მდგომარეობს ტრანზაქციის თეორიის, სქემის თეორიისა და ორმაგი კოდირების თეორიის ინტეგრირებულ გააზრებაში ხელოვნური ინტელექტის ეპოქის საგანმანათლებლო კონტექსტში. პრაქტიკული მნიშვნელობა კი გამოიხატება AI-ინტეგრირებული ეფერენტულ-ესთეტიკური მოდელის შემუშავებასა და გამოცდაში, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ლიტერატურის სწავლების პროცესში მოსწავლეთა კითხვის, ინტერპრეტაციისა და საზრისის კონსტრუირების უნარების გასაძლიერებლად.

საკვანძო სიტყვები: ტრანზაქციის თეორია, ეფერენტული კითხვა, ესთეტიკური კითხვა, საზრისის კონსტრუირება, ხელოვნური ინტელექტი, დიზაინზე დაფუძნებული კვლევა, ლიტერატურის სწავლება.

Abstract

The current trend in modern educational practice, driven by the integration of artificial intelligence, highlights the need to reconceptualize the teaching of reading.

This master's thesis explores the efferent and aesthetic stances of readers based on Louise Rosenblatt's Transactional Theory and defines the role of Artificial Intelligence tools in the process of textual meaning-making. The study aims to refine the hybrid efferent-aesthetic model so that the implementation of AI facilitates not only information acquisition but also the deep comprehension of text and the construction of personal meaning.

The objective of the research was to transform the Transactional Theory-based efferent-aesthetic model through the integration of Artificial Intelligence tools and to determine how this approach influences the process of students' construction of textual meaning.

The theoretical framework of the study is grounded in Transactional Theory, Schema Theory, and Dual-Coding Theory. The research was conducted using a Design-Based Research (DBR) methodology, combining both qualitative and quantitative data. Teacher interviews, classroom observations, pre-tests, post-tests, and the analysis of intervention outcomes were utilized as data collection instruments. The study was carried out in a 6th-grade classroom of a public school and comprised three interventions based on the integration of Google Gemini, MindMap AI, and NotebookLM into the instructional process.

The research findings revealed that in the initial stage, students predominantly adopted an efferent stance, while the level of aesthetic engagement was relatively low. Following the completion of the interventions, positive dynamics were observed across all levels of text comprehension. At the efferent level, the indicator increased from 77% to 89%; at the analytical-inferential level, it rose from 46.1% to 58%; and at the aesthetic level, it increased from 56.1% to 63%. The results demonstrated that Artificial Intelligence tools foster the activation of cognitive

schemas, the integration of verbal and visual information, the establishment of a dialogic relationship with the text, and a deeper construction of meaning.

The theoretical significance of the study lies in the integrated conceptualization of Transactional Theory, Schema Theory, and Dual-Coding Theory within the educational context of the Artificial Intelligence era. Its practical significance is manifested in the development and testing of an AI-integrated efferent-aesthetic model, which can be utilized in literature instruction to enhance students' reading, interpretation, and meaning-making skills.

Keywords: Transactional Theory, efferent reading, aesthetic reading, meaning-making, Artificial Intelligence, Design-Based Research, literature instruction.